

Steno
Allu
Pellu
1997

3407

Jul.

Syds Art Melby 17
Ber os Man Run
7 1848

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1

I Eljaröds socken red man och sjörgstaffan annandag
jul.

Juladag gödsla de inte under kreaturen, så heligt var
det. Annandagen skulle de gödsla. Så sade man annandags
morgon: Nu skall jag gå och gödsla åt den och den, men så
gick man på spektakel i stället, man kastade kogödseln i
häststallet, de bytte djuren om, en ko i ett stallrum, en
häst i en kospilta, röven mot krubban etc. Det var dräng-
pojken, som gjorde det. De drängar som skulle rida Staffan
voro städade och skulle ha granna hästar. Den som red före
var själve St. Staffan. Fem hästar i ra skulle det vara,
den förste den skulle va grå. Trettonafton skulle man sätta
fat med gröt till gaanisse, och när de kom och titta och
såg fatet tomt så var de belåtna.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Acc. nr.
Måns Persson
f. 1848

3407

Upptecknat av
Arthur Malmgren

Sommaren 1929.

Från tre till 22 års ålder
boende i Andrarum.
Sedan sitt 26:te år bosatt
i Raflunda. Blev kyrkvaktmästare
därstädes 1911.
Huvudsakl. vist. ort. Raflunda
Nuvarande vist.ort. Raflunda,

2

Julslakt

Man började slakta tre veckor före jul. Det var husmansfolket, som slaktade då, men på gårdarna gömde man grisen till en fyra fem dagar före jul. Måns Persson har själv varit slaktare. Vid slakten tillgick så, att han lade grisen på slaktbänken och drog en snara om trynet på den. Så höll han med sina bägge händer två ben på grisen, antingen ett framben och ett bakben eller också båda frambenen, och så stack han. Blodet rann alltid så vackert, ty han var en skicklig slaktare. Grisarna brukade han aldrig bedöva; endast kalvar bedövade han genom att slå dem i skallen med en hammare.-Innan slakten började vid 7-tiden på morgonen fick slaktaren en jök samt kaffe och kakor, och efter slakten fick han mat. Ibland gick man på flera ställen och slaktade samma dag. Man kunde få hålla på att slakta ända till klockan 1 på dagen i såna fall. Måns Persson brukade aldrig gå tillbaka och smaka blodkorven på de ställen han varit, vilk. annars var vanligt.

Kors i blodet. När Måns Persson för en 20 år sen slaktade hos en dragonhustru "Holmströmskan", sade denna när blodet var till hälften utrunnet: "Tag kniven och gör ett kors i blodet, så att det inte blir något spektakel med det."
Måns Persson ritade då ett kors i bloen med kniven, och gjorde så fler gånger hos henne. Blodet gjordes till blodkorv dagen efter slaktningen.

Julslakt

Kors i
blodet.

Skane

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Måns Persson, Raflunda *fr* 3407

Albo hd

Upptecknat av

Arthur Malmgren
sommaren 1929

3

Fläksidan lades iett tråg, vanligen bakträget, så gned då med en sten svären, så att de skulle få denna "svären" mjuk, sen strödde de salt på. Somliga brukade blöta saltet lite, till fortare lakades det.

Julslakt

Ljusstöpning. Man hade en ljusforma, i denna hade de en veke. Man kokte talgen, och så hällde man talgen i formen, så drog man opp veken. Vid Måns Perssons konfirmationsålder för en 70 år sedan hade man tranlompör. Ljus använde man blott vid högtidliga tillfällen, högtiderna; Man stöpte en 6-8 styck. Ljus till jul i Måns Perssonshem i Andrarum. Julaf-ton skulle 2 ljus brinna hos dom.

Ljusstöpning

När Måns Persson kom till Raflunda var vid 26 års ålder. Han kom till patron Jönssons 1874. Patron J. var länsmans-son och var gift med prästdottern fr Raflunda. Här såg han första gången en julgran. Julgransprydnader blott lite kulört papper och en fyra fem styck. hemmastöpta ljus. Man hade ej haft något i stället för julgran förut någonstans som Måns P. kände till.

Julgran

Brygd. Vid brygden tillgick så: Man hade en balja. Kvällen förut skulle de syfta malten, d.v.s. de slog kallt vatten på malten, sen skulle det röras om. Sen på morgonen dagen efter slog man på kokande vatten så mycket som om man ville ha en 3,4, spannar dricka. Det stod en annan balja färdig med vridna band av halm på botten och en knut av ett sådant band kring staven, som satt i ett hål i baljans botten. I denna balja slog man så smeten/ innehället i den

Brygd

Måns Persson, Raflunda
f. 1848

Upptecknat av

Arthur Malmgren

Sommaren 1929

4

förra/.Det som ej stannade kvar i halmen rann ner i e Brygd
kittel. Det kallades vörten. Denna koktes sedan tillsammans
med humlet och slogs sedan i baljan med halm i för andra
gången för att ånyo till dels rinna av . Det avrunna tog
man sedan avsides för jäsnings. Jäsningen bestod i s.k. j
jär. Det skulle stå natten över. Karet skulle höljas med
skynke , så att värmen skulle stå nere hos det. Så jäste
det. Sen dagen efter skummade man av järet.Järet stod
kvar till nästa brygd .Sen tvilnades drickat på en tunna.
Särskilt till jularna hade man humle. Humlet kokades till-
samman med vörten. Det slogs på den andra gången som det
skulle rinna av.

HUMLEODLING. Humlet växte där det var alegrenar för att
slingra sig omkring dessa.

Inga särskilda vävnader på väggarna till jul. På lergol-
vet i Andrarum(1870) strödde de eneris. Man vittade tak
och väggar endast på sommaren, ej till jul.

LILLE JULAFTON firades tillsammans med tjänarna med kaffe
och en kaka och så en gök.

Man hade lutfisk vart år till jul. Tre dagar blötade man
den, och man bytte om vatten tre gånger om dagen. Sen
skulle lutfisken läggas i ett kärl. I ett annat kärl slog
man vatten och bokaska, så fick det dra sig i tre dagar, sen
skulle det tunna därav hållas av, varefter fiskbitarna

skulle läggas med köttssidan uppåt och kalk iröras, en matsked till ett skålpund fisk. Kalken irördes den klara luten. Hopvispat slogs detta över fisken tills den blev stor och tjock och växt. Efter en 3-4 dagar lades den åter i bätt i 3 dagar och vatten byttes om 3 gånger dagligen. Sen var den färdig att fjällas på julafton.

5

JULBORDET.

På julbordet låg en ren vit duk alltid. Där fanns smör, ost grishuvud, vilket koktes helt och ställdes på ett lerfat med nosen på lerfatet och öronen uppför. Man skar skinkebitar av grishuvudet och åt. Och så hade man sylteflask. Man fick fint bröd av siktat rågmjöl till julafton. Och sen fick man kokta potatis och lutfisk. Sedan risgrynsgröt. Måns Persson var med om att ge julklappar 1874-75-76-77. En gång köpte Måns Persson en schalett, en annan gång en brosch till en av pigorna. Någon av drängarna köpte ett tvål och gav en piga. När tjänarna i kvällningen voro inne och drack kaffe, gav drängarna dessa gåvor åt pigorna. Måns Perssons ^ssystrar gjorde en docka till jul av gan-

Måns Persson ,Raflunda.

3407

la klädningstyg och snodde ihop huvud av vitt tyg, och så satte de upp en sådan gubbe i vart fönster. Gubbarna voro ungefär 25 centimeter höga och systrarna hade vippat ihop papper och bråte så att gubbarna kunde stå.

Det var en kvinna på Alunbruket i Andrarum, änkan Wilberg, som satte gröt upp till Goe-Nisse upp om lofthålet på julaftonen. Det är för 70 år sedan. Hon satte för övrigt upp gröt tätt och tätt. Denna gumma hade en sax och en psalmbok som hon låg på.

Man åt två gånger julafton. Första gången vid halvåttatiden. Det var det stora målet. Andra gången var vid 1/2 11-tiden, men sedan tog man bort maten, ty man skulle ju ligga i samma run.

Mås Persson hade ej varit med om någon julotta förrän han kom till Raflunda. Det var kyrkoherde Thyren som 1877 började med julotta i Raflunda. Han stod vida altaret och sedan togs där upp kollekt vid gudstjänstens slut.

JULDAGEN var man i kyrkan. För övrigt var man hemma och läste bibel och psalmbok och passade djuren. Om man gick ut i byn juldag fick man bullar i ändan.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

JUL

6

Goe-Nisse

Julotta

Uppteckning av fil kand. Arthur Malmgren sommaren 1929.

Acc.nr

3407

Måns Persson, Raflunda.
f.1848

Skara
Albo 1848
Raflunda Sj

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

När det var något barn som var bortbytt, så kunde man nog inte få det igen, och fick man det igen, så var det rent fördärvat.

I Skares backe hade trollen tatt en ung tös, den fingo de emellan tag i och tog tillbaka. Men trollen lyckades sedan få tag i henne igen och då såg folk, att när trollen drog in henne i backen, så drog de henne i håret.

Sten
Alla
Raflunda
1909
Måns Persson, Raflunda

Upp. av Petrus Nilsson
3407 *Per Måns Persson*
Född 1848 i Raflunda

JULALEKAR. Man hade en del lekar för sig under julen i min

ungdom. En sådan var PREGA ÖGAT Å SKOMAGAREN. Den gick så till:

Man lade en bräda på två stolar. Så sutto vi på brädan och stretade.

Man svepte ihop ett föremål som man pekade på med en käpp. Vanligt-

vis var det en stövelknekt. Det var allt.

Kreaturens skulle ha riklig förplägnad till jul. De skulle ha

gott foder, hö och klöver; de finge först hö och sen klöver.

Höet fick de i kvällningen. Sen klöver mellan klockan 10 och 11,

när tjänarna skulle lägga sig. Måltider var det som nämnt två gånger

både för människor och djur julaften, men endast julaften. Annars

fick djuren bara halm de andra kvällarna, såväl vardags som högtids-

kvällar. Djuren blev så gladlynta när de fick dessa måltider. Salt

fick kreaturen var fjortonde dag.

NÖTTER hade de i fat. De hade nötterna på bordet. Sen tog man

en handfull och bad varandra gissa hur många där var. Gissade de

rätt så fick de den alla.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8

Måns Persson, Raflunda.

3407

Om det regnade juladag och det var regn och tjockt hela den dagen så skulle januari månad bli sådan.

Annandagen exempelvis regn och lite snö, sådan blev februari

Tredjedag jul - det gällde mars- regn på morgonen och sedan klart

Måns Persson höll på detta även sommaren 1929. Han hade tecknat

up i almanckan för julen 1928-1929 förutom ovanstående så här:

Fjärdedag jul - april månad - klart och lite frost

Femtedag jul-maj- klart och frost

Sjättedag jul, juni månad: snö och lite milt

Sjundedag jul , juli månad, torreväder och frost

Åttendedag jul, augusti, stilla väder, hård frost

Niondedag jul, september, stilla väder, hård frost

10:de dag ", oktober, " " " "

11:te dag nov. dito, dito

12:te dag " dec " "

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9

Väderleks-
märken.

Här en visa, som jag var med, när den diktades, säger
Måns Persson. Vi voro åstad med alun till Ystad. Vid Allevadsmölla
när vi gjorde uppehåll diktades den på vägen dit. En dräng ifrå And-
rarum en stor spefågellä som bar namnet Oppmanna-Jöns diktade den.
Melodien kan jag inte sjunga.

En visa vill jag sjunga om Andrarums flickor
hur di kläder sig i år
bonull till strumpor
och sidentyg till kläder
och skättefall till särkar
så brukar di här

och den visan hun är skreven
i Allevads mulla
uppå en gammal hösäck
ut ~~om~~ penna o bläck

Oppmanna-Jöns skickade omkring lappar, som visan stod skreven på
till pigorna i orten för att teta dem.

10
Visa.

NYÅRET. Drängarna ginge i en stor flock och hade "puffertar", en liten pistol och skott, och vi gick ikring i gårarna och sköt ett skott innan vi ble inbjudna. Och så kom mannen ut och sa till oss att vi skulle ha "gök på skotten ". När vi voro inne så laddade vi och så när vi gick därifrån så sköt vi ett skott till. Sen gick vi till et annat ställe och där blev vi trakterade på samma sätt. På många ställen drack man så man ble full, ty somliga mannar woro rent omöjliga till att bjuda. Detta var nyårsafton.

Människorna hade två måltider nyårsafton också. Stor måltid med gröt liksom julafton. Andra målet vid tio-tiden, som bestod av kött o bröd o smör och mjölk eller öl, som var bättre än mjölk.

Man önskade pågarna "Gott nyår och en vacker fästnö". Och flickorna önskade man "Gott nyår och en vacker man".

berättat
Måns Persson, Raflunda, f. 1848
typ. 1929

3407

Skärs
våbo lid
Raflunda Sn.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12

JULAKNUTA. Den som skulle "gå Knut" skulle vara lite spökigt klädd. Det var en dräng som skulle vara Knut. Så gick han in i stuan, sedan det var tänt (den 13 jan.) och agerade tosing och skrek "Här kommer Knut och kör julen ut, och nu skall ni ut alla". Så tog han fatt i dom och pottade dem mot dörrarna. Sen skulle Knut ha sig ett par drakar där man hade brännvin. När Knut kom in sade han också: "Nu kommer Knut, men i morn kommer Felix och gör slut". (Och rensar riktigt rent var meningen). "Felix gubbe" kom så på samma sätt.

Felix-dagen drack man ut julen. På Knuts och Felix-dagen dracks det mycket. På något ställe kunde man ha främmande Felix-dagen men ej Knuts-dagen.

"KYNDELSMÄSSEKNUDA då skall vintern börja o luda" (då skall vintern börja att gå bort, menade man).